

ÖĞRETMENLERİN REHBERLİK ETKİNLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (ERZURUM ve GİRESUN İL ÖRNEĞİ)

Başaran GENÇDOĞAN*
Mustafa ONUR**

Özet

Bu araştırmada, Erzurum ve Giresun illeri sınırları içerisinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan rehber öğretmenlerin faaliyetleri ve sorunlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemi, Erzurum ve Giresun il ve ilçelerindeki, RAM'da, İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan toplam 94 rehber öğretmenden oluşmuştur. Araştırmada veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan, 7 sorusu kişisel bilgilerle ilgili, 28 sorusu da rehberlik faaliyetleri ve sorunları içeren toplam 35 açık uçlu sorudan oluşan bir anket ile toplanmıştır. Verilerin analizi sonucu, rehber öğretmenlerin klinik testleri daha az kullandıkları, eğitim ve öğretimle doğrudan ilgili durumlara ve meslek seçimlerine yönelik anketler kullandıkları ve alanlarıyla ilgisi olmadığı halde Senellen göz bozukluklarını tarama testi uyguladıkları ve çoğunlukla da anket v.b. test dışı ölçme tekniklerine yöneldikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin sorunlarına yönelik konularda toplantılar yaptıkları belirlenmiştir.

Giriş

Ülkemizde okullarda rehberlik ve psikolojik danışma uygulamalarının ilk başlama tarihi, 1955 yılında Ankara-Demirlibahçe ilkokulunda, Psikolojik Servis Merkezinin kurulmasıyla başlamıştır (Bakırcıoğlu, 2000:40-41). Beklentiler gerçekleşmeyince, rehberlik hizmetlerine yönelik kuşku tepkiye dönüşmüştü (Özoğlu, 1986). 1967 yılında yapılan 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda rehberlik hizmetlerini okullarda planlı, programlı ve bu işi kendilerine meslek edinmiş kişilerce yürütülmesi gerektiği vurgulandı. 1970 yılında 24 orta dereceli okulda uzmanlı rehberlik uygulamaları başlatıldı. 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitimde rehberlik kavramına ve rehberlik uygulamalarına ağırlık verilmesi gerektiği belirtildi. 1972 yılında düzenlenen Milli Eğitim Reformu Stratejisi'nde, eğitim sisteminde seçme, yöneltme ve rehberlik ilkesi vurgulandı (Resmi Gazete, 14335, 1972).

Mayıs 2001 tarih ve 2524 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliğinde, gerek rehber öğretmenlerin gerekse eğitim-öğretim sürecinin içindeki diğer kişilerin görev ve sorumlulukları ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Bu bağlamda, Erzurum ve Giresun illeri sınırları içerisinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan rehber öğretmenlerin faaliyetlerinin ve sorunlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Eğitim Bil. Böl.

** Karadeniz Teknik Üniversitesi Giresun Eğitim Fakültesi Eğitim Bil. Böl.

Araştırmanın evrenini Erzurum'da 73 ve Giresun'da 62 olmak üzere toplam 135 rehber öğretmen oluşturmuştur.

Erzurum ilindeki rehber öğretmenlerin % 70'ine (51 kişi), Giresun ilindeki rehber öğretmenlerin % 69'una (43 kişi) ulaşılmış olup, böylece araştırmanın örneklemini Erzurum ve Giresun illeri ve ilçelerinde, RAM'da ve İlköğretim ve ortaöğretimde görev yapan toplam 94 rehber öğretmenden oluşmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan, 7 sorusu kişisel bilgilerle (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mezun olunan üniversite, görev yapılan kurum ve rehberlik uzmanlığı süresi) ilgili, 28 sorusu da rehberlik faaliyetleri ve sorunlarını içeren toplam 35 açık uçlu sorudan oluşan bir anket ile toplanmıştır.

Verilerin Analizinde Kullanılan İstatistiksel İşlemler

Araştırmada toplanan verilerin analizinde, frekans ve % istatistiksel işlemleri kullanılmış olup, bu analizler bilgisayarda SPSS for Windows 10.00 istatistik paket programı ile yapılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Rehber öğretmenlerin, öğrencileri tanımak amacıyla, bazı klinik testler ile test dışı teknikleri ne sıklıkla kullandıkları belirlenmiş ve bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Bireyi Tanıma Tekniklerinden Bazılarının Kullanım Sıklığı

Testler ve Test Dışı Teknikler	Kullanım sıklığı							
	Hiç		Çok az		Bazen		Sık sık	
	N	%	n	%	n	%	N	%
1. Beck Depresyon Envanteri	68	72.3	17	18.1	4	4.3	5	5.3
2. Zung Depresyon Ölçeği	88	93.6	3	3.2	1	1.1	2	2.1
3. SCL-90-R	85	90.4	6	6.4	3	3.2	-	-
4. BSI	81	86.2	8	8.5	3	3.2	2	2.1
5. Edwards Kişisel Tercih Envanteri	74	78.7	12	12.8	2	2.1	6	6.4
6. Sınav Kaygısı Envanteri	24	25.5	8	8.5	18	19.1	44	46.8
7. Süreklilik ve Durumluluk Kaygı E.	71	74.5	6	6.4	9	9.6	8	8.5
8. Godenough İnsan Çiz Testi	79	84	6	6.4	2	2.1	7	7.4
9. Bier Cümle Tamamlama Testi	53	56.4	17	18.1	11	11.7	13	13.8
10. Kuder İlgi Alanları Envanteri	64	68.1	10	10.6	5	5.3	15	16
11. Problem Tarama Envanteri	11	11,7	4	4,3	13	13,8	66	70,2

Bu bulgulardan, rehber öğretmenlerin klinik testleri daha az kullandıklarını göstermektedir. Buna dayanarak da, yaptıkları psikolojik danışma uygulamalarında psikopatolojiye dayalı olarak çalışmak yerine, bireyin anlattıkları etrafında çalıştıklarını ve katarsis sağlamanın ötesinde pek sağaltım yapamadıklarını söyleyebiliriz. Lisans eğitiminin yeterliği ile ilgili açık uçlu soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde de görüleceği gibi, rehber öğretmenlerin % 66'sı teori ve pratik arasındaki yetersizliği vurgulamaktadır.

Rehber öğretmenlerin, öğrencileri tanımak amacıyla, birinci soruda belirtilen klinik testler ile test dışı tekniklerden farklı olarak kullandıkları araçlar belirlenmiş ve bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Rehber Öğretmenlerin Kullandıkları Bireyi Tanıma Teknikleri

	n	%		n	%
1. Başarısızlık Nedenleri Anketi	40	43	15. Etkinlik Değerlendirme Anketi	4	4
2. Akademik Benlik Kavramı Ölçeği	33	35	16. İstek Listesi	3	3
3. Mesleki Yönelim Envanteri	16	17	17. Mesleki Tercih Envanteri	3	3
4. Kimdir Bu?	14	15	18. Rotter Cümle Tamamlama Testi	3	3
5. Sosyometri	11	12	19. Kime Göre Ben Neyim	3	3
6. Otobiyografi	11	12	20. Verimli Ders Çalışma Yolları	3	3
7. Zeka Testleri	10	11	21. Gessel Mesleki Eğilim	2	2
8. Mesleki Olgunluk Envanteri	9	10	22. Hayvanlar Aleminde Ailem	2	2
9. Devamsızlık Nedenleri Anketi	9	10	23. Charles Koch Ağaç Testi	2	2
10. Snellen Göz Bozukluğu Testi	8	9	24. Disiplin Sorunları Anketi	1	1
11. Eleştiri Anketi	8	9	25. Luisa Düss Psikanalitik Hikayeler	1	1
12. Hacettepe Kişilik Testi	6	6	26. Cornell İndeks	1	1
13. Leither Zeka Testi	5	5	27. Okul Araç-Gereç Anketi	1	1
14. Dikkat Testi	4	4			

Bu bulgular, rehber öğretmenlerin, eğitim ve öğretimle doğrudan ilgili durumlar ve meslek seçimleri üzerinde durduklarını, çoğunlukla da anket kullandıklarını göstermektedir. Anketlerin geçerlik ve güvenilirliğinin düşük olduğu dikkate alındığı zaman, önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır. Rehber öğretmenlerin en fazla kullandıkları “Başarısızlık Nedenleri Anketi” incelendiği zaman, içindeki soruların başarısızlığın nedenlerini dış kaynağa yüklediği görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, daha uygun ölçme araçlarına gerek olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, Snellen Göz Bozukluklarını Tarama Testini uygulamaları düşündürücüdür. Çünkü, bu test göz doktorlarının göz bozukluklarının belirlenmesinde kullandıkları panoya benzer bir testtir. Rehber öğretmenlerin, öğrencileri bilgilendirmek ve aydınlatmak amacıyla toplantılar yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Bu soruya, örnekleme oluşturan tüm rehber öğretmenler (94 kişi) “Evet” yanıtını vermişlerdir.

Öğrencileri bilgilendirmek ve aydınlatmak amacıyla hangi konularla ilgili toplantılar yaptıkları belirlenmiş ve bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencileri Bilgilendirme ve Aydınlatma Amaçlı Toplantıların Konuları

	n	%		n	%
Ergenlik Sorunları	50	53	Liselere Giriş Sınavları	16	17
Sınav Kaygısı	48	51	Yönetmelikleri ve Kurumları Tanıtma	12	13
Ders Çalışma Yöntemleri	48	51	Ana-Baba Tutumu	3	3
Meslekler Hakkında Bilgi	31	33	Deprem	2	2
Üniversite Sınavları	28	30	Beden Dili	2	2
İletişim Becerileri	22	23	Sağlık	1	1

Madde Bağımlılığı	18	19			
-------------------	----	----	--	--	--

Rehber öğretmenlerin, öğrencilerin sorunlarına yönelik güncel konularda toplantılar yaptıklarını göstermektedir. Öğrencilere uyguladıkları bireyi tanıma tekniklerinin sonuçları hakkında okul idaresini ve öğretmenleri bilgilendirmek amacıyla rapor hazırlayıp hazırlamadıklarını belirlemek amacıyla soru sorulmuştur.

Tablo 4. Okul İdaresini ve Öğretmenleri Bilgilendirmek ve Aydınlatmak Amacıyla Rapor Hazırlama Durumu

	n	%
Evet	87	93
Hayır	7	7

Rehber öğretmenlerin öğrencilere uyguladıkları, test ve anketlerin basımını okul idaresinin karşılayıp karşılamadığı ve eğer karşılamıyorsa nasıl çözüm buldukları ile ilgili bulgular Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5. Test ve Anketlerin Basımını Okul İdaresinin Karşılayıp Karşılamadığı

	n	%
Karşılıyor	87	93
Karşılamıyor	7	7

Tablo 6. Test ve Anketlerin Basımını Okul İdaresi Karşılamayanların Buldukları Çözümler

Çözüm yolları	N	%
Öğrenciden para topluyoruz	5	72
Sınırlı sayıda öğrenciye uyguluyorum	1	14
Çevrenin imkanlarından yararlanıyorum	1	14

Bu bulgular, test ve anketleri okul idaresince çoğaltılmayan okullarda, rehber öğretmenlerin öğrenciden para toplama yollarına gittiğini göstermektedir.

Rehberlik servisine başvurup vurmadığını belirlemek amacıyla sorulan soruya, rehber öğretmenlerin tümü (94 kişi), öğrencilerin başvurduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 7. Öğrencilerin Rehberlik Servisine Başvuru Nedenleri

	N	%
Ailevi sorunlar	65	69
Arkadaş ilişkileri	42	45
Verimli çalışma yolları	34	36
Sınav kaygısı	30	32
Okul başarısızlığı	25	27
Kişisel sorunlar	18	19
Öğretmenlerle sorunlar	16	17
Karşı cinsle ilişkiler	16	17
Tercih belirleme	10	11
Okulda yaşanan sorunlar	7	7
ÖSS hakkında	7	7
Öğrenme sorunları	5	5
Motivasyon yetersizliği	4	4

İletişim sorunları	4	4
--------------------	---	---

Bu bulgular, öğrencilerin aile, arkadaş, derslerde daha verimli olabilmeye ve sınav kaygısı konusunda daha fazla sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Ayrıca, öğrencilerin okul başarısızlığı konusunda da sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Tablo 8. Okulda Rehberlik Servisine Ait Pano Var mı?

Rehberlik Servisine Ait Pano	n	%
Var	78	87
Yok	12	13

Tablo9. Okulda Rehberlik Servisine Ait Panonun Olmayış Nedeni

Nedenler	n	%
Pano hazırlanıyor	2	17
Öğrenciler görme engelli	1	8
Okul idaresi karşı çıkıyor	1	8
Başka bir panoyu kullanıyorum	2	17
Yapılmadı	6	50

Okulda öğrencileri bilgilendirmek amacıyla duyuruların asılabileceği ayrı bir rehberlik panosunun olmayış nedeni, “yapılmadı” şeklinde açıklayan rehber öğretmenlerin oranı % 50 olup, bu rehberlik uzmanlarının rehberlik servisine ait ayrı bir panonun önemini kavrayamadıklarını göstermektedir.

Tablo 10. Rehberlik Faaliyetlerinde Kullanılacak Materyallerin Sağlanmasında Güçlük Yaşanıp Yaşanmadığı

Materyalleri sağlamada	n	%
Evet güçlük yaşıyorum	15	16
Hayır güçlük yaşamıyorum	77	84

Tablo 10 incelendiği zaman, rehber öğretmenlerin % 84’ünün rehberlik faaliyetlerinde kullanılacak test v.b. materyalleri sağlamada herhangi bir güçlük yaşamadığını göstermektedir. Bu bulgu, olumlu olarak görülmesine rağmen, ellerindeki materyallerle yetindikleri şeklinde düşünüldüğü zaman olumsuz olarak da değerlendirilebilir.

Tablo 11 Rehber öğretmenlerin RAM İletişim Kurup Kurmadığı

RAM ile İletişim	N	%
Var	81	92
Yok	7	8

Bu bulgu, rehber öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun RAM ile iletişim halinde olduğunu göstermektedir. RAM ile neden iletişim kurulmadığına ilişkin soruya verilen yanıtlarda ise, RAM’in etkili çalışmadığı ve yeterli yanıtları alamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 12. Rehberlik Servisine Ait Ayrı Bir Oda Olup Olmadığı

Ayrı bir oda	N	%
Var	81	94
Yok	5	6

Bu bulgu, artık rehberlik servisinin bağımsız bir birim olarak görüldüğünü göstermektedir. Rehberlik servisi odası bulunan 81 okulda, öğrencilerin bu odaya herhangi bir sıkıntı yaşamadan gelebilecekleri kadar uygun bir yerde olup olmadığı sorulmuş ve bulgular Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. Rehberlik Servisi Odasının Uygun Yerde Olup Olmadığı

Odanın Yeri	n	%
Uygun	75	93
Uygun değil	6	7

Tablo 14. Rehberlik Servisi Odasının Neden Uygun Olmadığı

	n	%
Öğretmenler odasının yanında	1	17
Okul idaresiyle iç içe	1	17
Uzak bir yerde	2	34
Camlı ve ses geçiriyor	1	16
Çok fazla göz önünde	1	16

Rehberlik servisi odasının hangi nedenlerden dolayı uygun olmadığına bakıldığında, okulların fiziksel açıdan yetersizliği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 15. Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencileri Belirleme Çalışması

Belirleme Çalışması	n	%
Evet	67	73
Hayır	25	27

Tablo 16. Özel Eğitim Çalışmalarında Güçlük Yaşanıp Yaşanmadığı

Güçlük yaşama durumu	N	%
Evet	39	58
Hayır	28	42

Tablo 17. Özel Eğitim Çalışmalarında Yaşanan Güçlüklerle İlgili Bulgular

Yaşanan zorluk nedenleri	N	%
Bilgim yeterli değil	20	51
Öğretmenler bilgisiz	7	18
Kaynaştırma zorlukları	4	10
Veliler ilgisiz	3	8
İletişim kurmada zorlanıyorum	3	8
Özel eğitime uygun ayrı bir oda yok	2	5

Rehber öğretmenlerin % 51'i özel eğitim konusunda bilgilerinin yetersiz olduğu belirtmişlerdir.

Tablo 18. İnternette Yararlanma Durumu

İnternette yararlanma durumu	N	%
Var	73	78
Yok	21	22

Tablo 19. İnternette Yararlanmama Nedenleri

İnternette yararlanmama nedenleri	N	%
Bilgisayar yok	12	57
İnternet bağlantısı yok	9	43

Tablo 20. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneğine ve Türk Psikologlar Derneğine Üye Olma Durumu

Üye olma durumu	Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneğine		Türk Psikologlar Derneğine	
	N	%	N	%
Üyeyim	23	24	8	8
Üye değilim	71	76	86	92

Bu bulgular, her iki derneğin de üye yapma konusunda daha aktif çalışması gerektiğini düşündürmektedir..

Tablo 21. Rehberlik Faaliyetlerini Yerine Getirirken Karşılaşılan Zorluklar

Karşılaşılan zorluk	N	%
Okulda rehberlik anlayışı yok	36	38
Velilerin ilgisizliği	18	19
Rehberlik faaliyetleri için ayrı bir uygulama zamanı yok	13	14
İdare ilgisiz	10	11
Öğrenci çok fazla	8	9
Özel eğitim uygulamalarında	6	6
Görüşme saatleri derslerle çakışıyor	6	6
Öğrenciler ilgisiz	4	4
Ödüm yok	3	3
Yeterli doküman yok	3	3
İdareyle çatışma yaşıyorum	2	2
Psikolojik danışma yapmada zorlanıyorum	1	1
İletişim kurmada zorlanıyorum	1	1
Ulaşım	1	1

Bu bulgular, rehber öğretmenlerin büyük bir bölümünün, okulda rehberlik anlayışı olmamasından ve velilerin ilgisizliğinden şikayetçi olduğunu göstermektedir. Bunları yerine getirmek ise yine rehber öğretmenin etkin aktivitelerine bağlı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 22. Lisans Eğitimlerinde Yetersiz Kalan Yönlere İlişkin Bulgular

Lisans eğitimlerindeki yetersizlikler	N	%
Teori ile uygulama arasındaki uçurum, uygulama yetersiz	59	66
Rehberlik bilgisi yetersiz veriliyor	10	11
Test uygulamaya ilişkin pratik yetersiz	7	8
Özel eğitim hakkında verilen bilgiler yetersiz	7	8
Rehberlik servisinin kurulması hakkında bilgi verilmiyor	4	5
Fizyolojik psikoloji bilgisi yetersiz	1	1
Oyunla, drama ile ilgili etkinlik yetersiz	1	1
Lisans eğitiminin süresi az	1	1

Not: 5 rehber öğretmen alan dışından olduğu için toplam 89 PDR mezunun yanıtları değerlendirilmiştir.

Araştırmanın örnekleme içindeki, psikolojik danışma ve rehberlik ve psikoloji lisans eğitimi dışındaki alanlardan mezun olan 5 kişinin, biri RAM'da görev yapmakta,

diğer 4 tanesi ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapmaktadır. RAM'da görev yapan bu kişi, tüm anket ve testleri uygulamakta hatta zeka testlerini bile uygulamakta olduğu belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Rehber öğretmenlerin klinik testleri daha az kullandıklarını belirlenmiştir. Buna dayanarak da, yaptıkları psikolojik danışma uygulamalarında psikopatolojiye dayalı olarak çalışmak yerine, bireyin anlattıkları etrafında çalıştıklarını ve katarsis sağlamanın ötesinde pek sağaltım yapamadıklarını söyleyebiliriz.

Rehber öğretmenlerin, eğitim ve öğretimle doğrudan ilgili durumlar ve meslek seçimleri üzerinde durduklarını, çoğunlukla da anket kullandıklarını belirlenmiştir.

Ayrıca, Snellen Göz Bozukluklarını Tarama Testini uygulamaları düşündürücüdür. Çünkü, bu test göz doktorlarının göz bozukluklarının belirlenmesinde kullandıkları panoya benzer bir testtir. Bu test grup uygulanamayıp, bireysel uygulanmak zorundadır. Bu bağlamda, bu testin bütün öğrencilere uygulanabildiğini söylemek zordur. Uygulansa bile boşa zaman ve emek kaybı olacaktır.

Rehber öğretmenlerin tümünün, öğrencileri bilgilendirmek amacıyla, ders çalışma yöntemleri, ergenlik sorunları, sınav kaygısı, meslekler hakkında, üniversite sınavları, liselere giriş sınavları, yönetmelikler, kurumları tanıtmaya gibi, öğrencilerin sorunlarına yönelik konularda toplantılar yaptığı belirlenmiştir.

Rehber öğretmenlerin öğrencilere uyguladıkları, test ve anketlerin basımını okul idareleri karşılamaktadır. Artık, test ve anketlerin basımının sorun olmadığını göstermektedir. Test ve anketlerin basımı işi okul idaresince çoğaltılmayan okullarda, ki bunlar çok az sayıda olup, rehber öğretmenlerin öğrenciden para toplama yollarına gittiği ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin rehberlik servisine başvuru nedenleri arasında, ailevi sorunlar, arkadaş ilişkileri, verimli çalışma yolları, kişisel sorunlar, sınav kaygısı, okul başarısızlığı ve öğretmenlerle sorunlar, karşı cinsle ilişkiler, tercih belirleme,

Rehber öğretmenlerin, büyük bir çoğunluğu gördükleri lisans eğitimleri açısından, uygulamaların yetersizliğinden şikayet etmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak rehber öğretmenlerin yeterliliği veya yetersizliği hakkında çok kesin bir açıklama yapmak olanaklı görülmemektedir. Rehberlik uzmanlarının lisans eğitiminde, mezuniyet sonrası yapılabilecek etkinliklere yönelik eğitimin verilmesi ve özellikle stajın daha fazla dönemi içermesi önerilebilir.

Kaynaklar

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (2001) Cilt: 64, Sayı:2524. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Bakırcıoğlu, Rasim (2000) İlköğretim, Ortaöğretim ve Yüksek Öğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Anı Yayıncılık, Ankara.

Özoğlu, Süleyman, Ç. (1986) Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Sorunları, Ankara. Resmi Gazete, (972) Sayı: 14335, Ankara.